

İngiliz Amiral Charles Napier’in 1840 Mısır Krizindeki Tutumu ve Osmanlı Devleti Hakkındaki Görüşleri

Bekir Sadık Topaloğlu¹
Zeynep Yaman²

Özet

Avrupalı devletler 1815 Viyana Kongresi’nde aralarındaki savaşları sonlandırma ve denge politikasına dayanan bir uyum süreci başlatma kararı almışlardır. Bu prensiplerden yola çıkan İngiltere, Osmanlı Devleti’nin desteği ve Avusturya’nın da katılımıyla 1840 yılında Mehmet Ali Paşa’nın birliklerine karşı Suriye’de askeri bir harekât düzenlemiştir. Fransa bu gelişmeyi olumlu karşılamamış olsa da süreç boyunca arabuluculuk konumunda kalmayı tercih etmiştir.

Tuğamiral Charles Napier hem askeri başarıları ile hem de İngiliz hükümetinin genel siyasetinin dışına çıkan hamleleri ile söz konusu bu harekâtın en önemli aktörü olmuştur. Suriye’de kısa sürede Mısırlı birliklere karşı zafer kazanan Napier İngiliz hükümetinin onayı olmadan İskenderiye’de gizlice Mehmet Ali Paşa ile görüşmüş ve Mısır’daki valiliğinin veraset usulüne göre devam etmesine dayanan bir anlaşma teklifinde bulunmuştur. Başta İngiliz hükümeti, Osmanlı Devleti ve Avrupalı devletler bu gizli görüşmeye tepki göstermişlerdir. Ancak Sultan Abdülmecid’in 13 Şubat 1841 tarihli fermanı ile Mısır’daki valilik makamının veraset yoluyla devam etmesine karar verilmiş ve sonuç olarak Napier’in Mısır Krizi’ni taşıdığı durum resmîyet kazanmıştır.

Bu çalışma Napier’in kriz esnasında bölgede yürüttüğü askeri faaliyetler ve diplomatik girişimlerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Napier’in Mısır krizi, Osmanlı Devleti’nin genel durumu ve Suriye toplumu üzerindeki görüşlerine de yer verilmiştir. Napier’in biyografisi ve kriz ile ilgili eserinin yanında döneme ait arşiv belgeleri, yazışmalar, gazeteler ve kitaplar bu çalışmanın birincil kaynaklarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sir Charles Napier, Mehmet Ali Paşa, Mısır Krizi, Suriye, Askeri Harekât.

British Admiral Charles Napier’s Activities in Egyptian Crisis of 1840 and his Views on Ottoman Empire

Abstract

The European Powers decided to halt the intra-European wars and initiate a harmony process based on the policy of balance in 1815 Vienna Congress. Britain, relying on these principles, commenced a military campaign against the troops of Mehmet Ali Pasha in Syria with the support of Ottoman and Austrian troops in 1840. France, despite reserving strong objections, opted to act as a negotiator during the crisis.

Commodore Charles Napier became one of the most prominent actors of this crisis through his military accomplishments and his acts contradicting and sometimes even defying British official policy. After a rapid victory over the Egyptian forces in Syria, Napier conducted a secret convention with Mehmet Ali Pasha in Alexandria without informing the British government and reached an agreement with the latter on the hereditary governance of Egyptian territory. At first, his move was protested by the British, Ottoman and European governments. However, with the *firman* of Sultan Abdülmecid on 13 February 1841, the hereditary governance of Egypt was officialised. Hence, Napier, through his secret meeting, provided the layout for peace terms and significantly contributed to the termination of Egyptian Crisis of 1840.

This paper focuses on Napier’s military operations in the region and diplomatic engagements during the crisis. Furthermore, Napier’s expressions on the Egyptian crisis, general position of the Ottoman Empire and the peoples of Syria are evaluated. Besides Napier’s biography and account on the crisis, the archival documents, communiqués, journals and books of the time constitute the primary sources of this study.

Key Words: Sir Charles Napier, Mehmet Ali Pasha, Egyptian Crisis, Syria, Military Operations.

Giriş

On dokuzuncu yüzyıl Osmanlı Devleti’nde değişim ve dönüşümün en hızlı yaşandığı dönemlerin başında gelmektedir. Osmanlı yöneticileri reform yoluyla ülkeyi koruma ve modernleştirme yönünde adımlar atarken dış baskıların da derinleştiği çok sayıda kriz ve savaşla da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa’nın sebep olduğu Mısır Krizi on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı idaresini sınavan en önemli olaylardan biri olmuştur. Osmanlı saltanatını tehdit eden bir pozisyona ulaşan Mehmet Ali Paşa İsyanı bölgede

¹ Arş. Gör., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü, sadik.topaloglu@msgsu.edu.tr.

² Arş. Gör., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü, zeynep.yaman@msgsu.edu.tr.

dengeleri değiştiren bir hüviyete bürünmesi sebebiyle Avrupa ülkelerinin de müdahalesiyle uluslararası bir boyut kazanmıştır. Bu çalışma da Mehmet Ali Paşa Krizi’nin son safhasında Osmanlı Devleti ile Avrupalı devletlerin Mehmet Ali Paşa’ya karşı oluşturduğu askeri koalisyonun bir komutanı olarak bölgeye gelen İngiliz amiral Charles Napier’in krizin seyrine olan etkisi ve Osmanlı Devleti ve toplumlarına olan bakış açısını ele almaktadır.

Uzun ve yorucu Napolyon Savaşları’nın ardından 1815 yılında düzenlenen Viyana Kongresi’nde Avrupalı büyük devletler birbirleri arasında savaşmaktan kaçınmaya karar vererek ilgilerini “hasta adam” olarak tarif ettikleri Osmanlı Devleti’ne yönlendirmişlerdir. Bu yüzden, Osmanlı coğrafyasında beliren problemlere Batılı devletler hemen müdahil olma gayretinde olmuşlardır.³ Genel anlamda “Doğu Sorunu” olarak adlandırılan bu müdahaleci politikanın en önemli unsurlarından biri de Osmanlı Devleti ve toprakları üzerinde tek bir gücün etkin olmasına engel olmaktır.⁴ Böylece hem birbirlerini dengelemiş hem de Osmanlı Devleti’ni kontrol altında tutmuş oluyordular.

“Avrupa Uyumu” olarak bilinen bu dönemde Osmanlı Devleti de reform ve ıslah çalışmalarına girerek içinde bulunduğu kötü gidişatı düzeltme gayretinde olmuştur. Üçüncü Selim ile başlayan bu reform süreci 1839 yılında Sultan Abdülmecid’in tahta çıkması ve Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile birlikte devlet kurumları ve topluma her yönüyle etki etmeye başlamıştır.⁵ Abdülmecid’in tahta çıktığı ve Ferman’ın ilan edildiği esnada Mehmet Ali Paşa Meselesi Osmanlı Devleti’ni ciddi bir şekilde zorlamaktaydı. Saltanatı tehlikede gören Sultan Abdülmecid çare olarak Avrupalı devletlerden destek istemiş ve Mehmet Ali Paşa’nın güçlenmesinden aşırı endişe duyan Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile birlikte gerçekleştirdiği ortak müdahale sonucunda kriz dönemi kapanmıştır.⁶

1839-1841 yılları arasını kapsayan Mehmet Ali Paşa Krizi’nin ikinci ayağının 1840 yılında vuku bulan askeri safhasının en önemli figürlerinden biri İngiliz komutan Charles Napier’dır. Napier⁷ İngiliz hükümetinin görevlendirmesi üzerine Tuğamiral (*Commodore*) rütbesiyle Doğu Akdeniz’de askeri faaliyetlerde bulunmuştur. Kendisi o dönem Suriye’de bulunan Mehmet Ali Paşa’nın oğlu İbrahim Paşa’nın kuvvetlerine karşı giriştiği başarılı saldırıların yanında yetkisini aşan bir şekilde Mehmet Ali Paşa ile yaptığı diplomatik görüşmelerle de krizin gelişimi ve sonlanmasında dikkate ve incelemeye değer bir yer edinmiştir. Napier ayrıca kendisinin de aktif olarak katılıp gözlemlene şansı bulduğu Mısır krizini ele alan bir kitap yazmış ve bu kitapta Osmanlı Devleti, yöneticileri ve toplumları hakkında kendi görüş ve gözlemlerine yer vermiştir.⁸ Doğrudan kendi gözlemlerine dayanarak yazılan bu eser Mısır Krizi ve dönemin diplomasisi gibi konularda önemli bilgiler ve görüşler sunmasının yanında Napier’in kendi hükümetinin politikasıyla yer yer çelişen fikirleri ve çok yönlü kişiliğini de gözler önüne sunması açısından önemlidir.

Mehmet Ali Paşa Krizi

Mehmet Ali Paşa ilk kez 1831 yılında Osmanlı Devleti’ne karşı ayaklanmıştır. Mehmet Ali Paşa’nın Kütahya’da Osmanlı ordularını yenmesi üzerine büyük güçlerin müdahalesi ile

³ M. E. Yapp, *The Making of the Modern Near East, 1792-1923*, (New York: Longman, 1987), s. 92-96.

⁴ Thomas Erskine Holland, *The European Concert in the Eastern Question: a Collection of Treaties and Other Public Acts*, (Oxford: The Clarendon Press, 1885), s. 2.

⁵ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Yenileşme Dönemi Osmanlı Devlet Teşkilatı*, Türkler, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 562-563.

⁶ Iliya F. Harik, *Politics and Change in a Traditional Society; Lebanon, 1711-1845*, (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1968), s. 35.

⁷ Çok sayıda askeri harekâta katılan ve aynı zamanda siyasete de atılan Charles Napier’in (1786-1860) detaylı biyografisi için bkz: Elers Napier, *The Life and Correspondence of Admiral Sir Charles Napier, K.C.B.*, (London: Hurst and Blackett, 1862), v.1& v.2.

⁸ Kitap için bkz: Charles Napier, *The War in Syria*, (London: J. W. Parker, 1842), v.1 & v.2.

1833 yılında bir anlaşma sağlanmış ve Mehmet Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa’ya Mısır’ın yönetiminin yanında Suriye’nin de dâhil olduğu geniş bir bölgeyi yönetme yetkisi verilmiştir.⁹ 1839 yılında Osmanlı ordusu ile Mehmet Ali Paşa ve İbrahim Paşa’nın birlikleri Nizip’te karşı karşıya gelmiş ve Osmanlı ordusu yine mağlup olmuş ve saltanat tehlike altına girmiştir. Mehmet Ali Paşa’nın bu derece güçlenmesinden endişe duyan Batılı devletler uzun bir diplomasi trafiğinin ardından 15 Temmuz 1840’da Londra Konferansı’nda aldıkları karar ile Mehmet Ali Paşa’ya konferansta belirledikleri barış şartlarına uyma çağrısında bulunmuşlardır.¹⁰

Mehmet Ali Paşa’nın barış şartlarını reddetmesi üzerine Osmanlı Devleti İngiltere ve Avusturya ile Mehmet Ali Paşa’ya karşı ortak bir harekâta girişmiştir.¹¹ Mehmet Ali Paşa ile olan yakın ilişkilerine rağmen Fransa oluşturulan bu ittifakın doğrudan karşısında yer almaktan çekindiği için karşı gelmek yerine arabuluculuk yapmaya çalışmayı tercih etmiştir.¹² Aslında Fransa, İngiltere’nin önderliğinde oluşturulan ittifak güçlerinin Suriye’ye bir askeri çıkartma düzenlemesini her fırsatta eleştirmiştir. Söz konusu bu harekâtın olası olumsuz sonuçlarına dair yazılara Fransız basınında geniş yer ayrılmış, Fransız kamuoyunun bir anlamda bu fikri benimsemesine gayret edilmiştir. İngiltere’nin “Doğu Sorunu” konusunda hatalı bir politika izlediği, Akdeniz’de bir savaş başlatmak üzere olduğu ve Suriye’de Mısır güçlerine karşı yapılan askeri çıkartmanın esas amacının barışı tesis etmek olmadığı, İngiltere’nin bu konuda kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği fikirlerine dönemin Fransız basınında sıklıkla rastlamak mümkündür.¹³

İngiltere’ye yönelik eleştirel yazıların yanı sıra Mehmet Ali Paşa’nın Avrupalı devletlerin kendi aralarındaki denge açısından önemi, Suriye’de yaptırdığı yollar sonucu ticaretin gelişimi için uygun bir ortam sağladığı ve Suriye’nin geleceği için planladıkları konu edilerek İngiltere’nin yanlış bir hamle yapmakta olduğunun altı çizilmiştir.¹⁴ Avrupa ticareti ağı açısından stratejik öneme sahip bir şehrin tamamen yakılıp yıkıldığı ve sivil halkın hedef alındığı ya da bombardıman sırasında hedef olmamak için siyah bayrak asan bir hastanenin Avusturyalı askerler tarafından bombalanarak yerle bir edildiği gibi olaylar da ön plana çıkartılmıştır. Bu şekilde kamuoyu nezdinde İngiltere ve Avusturya’nın yapmakta olduğu çıkartmanın imajının sarsılması amaçlanmıştır.¹⁵

İngiltere öncülüğündeki ittifak güçleri harekâtın yoğunlaştığı nokta olan İbrahim Paşa komutasındaki Suriye’de Beyrut ve Sayda gibi şehirleri denizden bombalayarak ele geçirmiş ve Mısır kuvvetlerini zor duruma sokmuştur.¹⁶ Çatışmaların şiddetinden bölgede yaşayan yabancılar da etkilenmiştir. Örneğin Beyrut’taki Amerikalı misyonerler faaliyetlerine ara

⁹ Süleyman Kızıltoprak, *Mısır’da İngiliz İşgali Osmanlı’nın Diplomasi Savaşı (1882-1887)*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010), s. 10.

¹⁰ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997), s. 211-214.

¹¹ Ussama Makdisi, *The Culture of Sectarianism: Community, History, and Violence in Nineteenth-Century Ottoman Lebanon*, (Berkeley, CA: University of California Press, 2000), s. 51. Hatta dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Palmerston Mısır kuvvetlerini zor durumda bırakmak adına Osmanlı kuvvetlerinin bir an önce Doğu Akdeniz’e yönelmesi konusunda Osmanlı yönetimini acele ettirmiştir. Bkz: BOA, İ.HR, 312, 20 Receb 1256 (28 Ekim 1840).

¹² A.J. Abraham, *Lebanon in Modern Times*, (Lanham: University Press of America, 2008), s. 38.

¹³ Journal des Débats Politiques et Littéraires, 8 Eylül 1840, 11 Eylül 1840.

¹⁴ Courier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 18 Eylül 1840; Journal des Débats Politiques et Littéraires, 3 Ekim 1840; Courier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 20 Ekim 1840.

¹⁵ Journal des Débats Politiques et Littéraires, 6 Ekim 1840. Süleyman Paşa’nın askeri harekâtı düzenleyen amirallere yazdığı mektup için bkz: Courier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 11 Eylül 1840.

¹⁶ Caesar E. Farah, *The Politics of Interventionism in Ottoman Lebanon, 1830-1861*, (Oxford: Centre for Lebanese Studies, 2000), s.37.

vererek geçici bir süreliğine dağlardaki güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmış ve ancak kriz sona erdikten sonra dönebilmiştir.¹⁷

Napier ve Savaş

Suriye kıyılarında meydana gelen bu çatışmaların en önemli aktörlerinden biri de şüphesiz Tuğamiral Charles Napier’dır. 1840 yılının Haziran ayında askeri harekât için Doğu Akdeniz’e görevlendirilen Napier İngiliz hükümetinin isteği üzerine 11 Ağustos’ta Beyrut’a ulaşmış ve burada Mısır yönetimine bölgeyi kendi güçlerine teslim etme çağrısında bulunmuştur. Bunun yanında, 15 Ağustos’ta Beyrut’ta Suriye halkına harekâtın gerekliliğini ve bölge halkı için faydasını anlatan bir bildiri yayınlamış ve kendilerinden harekâta destek vermelerini istemiştir.¹⁸

Mehmet Ali Paşa’nın ve İbrahim Paşa’nın teslim olma ve Londra Konferansı’nda alınan kararları kabul etme yönündeki çağrılara uymaması üzerine Eylül ayı ile birlikte İngiliz, Avusturya ve Osmanlı birlikleri Koramiral Robert Stopford ve Napier öncülüğünde Suriye kıyılarını denizden bombalamaya ve kıyıları çıkartma yapmaya başlamıştır. Napier çıkartma öncesi Suriye kıyılarını detaylı bir şekilde incelemiş ve askeri bir çıkartma yapılabilmesi için en avantajlı konumları belirlemiştir. *Revenge* adlı gemiyi kıyı boyunca Beyrut’tan gelen yolu koruması amacıyla stratejik bir noktaya konuşlandırmış, *Wasp* ve *Phénix* adlı gemileri ise Trablus yolunu korumak üzere görevlendirmiştir. İki Türk gemisi ise Baalbek’ten Ayn Dara’ya giden iki yolu koruma altına almıştır. Mısırlı kuvvetleri oyalamak amacıyla bir müddet Beyrut önlerinde oyalanan Napier güçlü bir direnişle karşılaşmadan çıkartmaya başlamıştır.¹⁹

İbrahim Paşa’nın ilk birlikleri tamamen yok edilmiş, yaklaşık iki yüz askeri ile iki subayı dağlarda öldürülmüştür. Napier *Powerful* gemisi ve beraberinde *Gorgon* ve *Cyclope* gemileri ile Trablus’a doğru bu şehri bombalamak üzere yola çıkmıştır.²⁰ Bu esnada İbrahim Paşa ise komutasında bulunan yaklaşık üç bin askeri ile Beyrut’a yakın bir noktada konumlanmıştır. Tam bu sırada Sir Charles Smith Cüniye kampına komutayı devralmak üzere gelmiştir. Sir Robert Stopford Napier’a geri çekilmesini emretmiş ancak bu emri vermek için geç kalmıştır.²¹ Napier düşman saflarına toparlanma fırsatı bırakmadan hızlı bir şekilde saldırıyı gerçekleştirmiştir. Bin civarında Mısırlı asker tutsak edilmiş, İbrahim Paşa ve Süleyman Paşa da kaçmışlardır. Bunun üzerine Mısırlı askerlerin morali tamamen çökmüş, kalanların bir kısmı öldürülmüş, bir kısmı da kaçmıştır.²²

Beyrut ve Sayda’yı da kısa sürede ele geçiren ittifak güçleri Suriye bölgesinde Mısır ordusunun elinde kalan son kıyı şehri olan Akka’yı da 3 Kasım itibariyle zapt etmiştir. Akka kuşatması esnasında Napier Akka kalesinde çok şiddetli bir patlama çıkararak Mısır kuvvetlerinin kısa sürede kaçmasını sağlamış ve ittifak güçlerinin kısa sürede zafere ulaşmasında çok önemli bir rol oynamıştır. İbrahim Paşa ise kuvvetleriyle birlikte Suriye’yi

¹⁷ *Annual Report of the American Board of Commissioners for Foreign Missions*, (Boston: The Board, 1841), s. 107-110.

¹⁸ William Miller, *The Ottoman Empire, 1801-1913*, (Cambridge: The University Press, 1913), s. 150. Bildiri için bkz: I. de Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les Puissance étrangères, depuis le Premier Traité Conclu en 1536 entre Suléyman I et François I jusqu’à nos Jours*, (Paris: Amyot Editeur, 1864), v. 10, s.10-11; Charon Cyrille, *La Syrie de 1516 à 1855*, *Echos d’Orient*, (1905), v. 8, No: 54, s. 281- 286; *Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire*, 8 Eylül 1840.

¹⁹ 16 Eylül 1840’da Napier’ın Amiral Stopford’a yazdığı mektup, Amiral Stopford’un 20 Eylül 1840 tarihli mektubu için bkz: *Journal des Débats Politiques et Littéraires*, 13 Ekim 1840.

²⁰ *Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire*, 5 Kasım 1840.

²¹ M.Henri Guys, *Relation d’Un Séjour de Plusieurs Années à Beyrouet et Dans Le Liban*, (Paris, Librairie Française et Etrangère, Place de la Madeleine, 24, 1847), v. 1, s. 281.

²² *Journal des Débats Politiques et Littéraires*, 7 Kasım 1840.

birakıp Mısır’a doğru harekete başlamıştır.²³ Son dönem Osmanlı sadrazamlarından Kıbrıslı Mehmet Kamil Paşa kaleme aldığı Osmanlı Tarihi kitabında Napier’in Suriye kıyılarında Mısır ordularına karşı yürüttüğü savaştan övgüyle bahsetmiştir.²⁴

Napier ve Diploması

Mısır ordularının Suriye’de mağlup edilmesinin ardından Napier İskenderiye’ye Mısır’daki İngiliz filosunun başına görevlendirilmiştir. Suriye’de aldığı inisiyatifler ve elde ettiği başarılarından cesaret alan Napier Mısır’da da farklılığını göstermiş ve merkezi hükümetten ve üstlerinden yetki almadan Mısır yönetimiyle temasa geçmiştir. Mehmet Ali Paşa’nın yardımcısı Boğos Bey ile temasa geçerek Paşa ile bir görüşme ayarlamıştır. 27 Kasım 1840’ta İskenderiye’de gerçekleşen bu görüşmede Napier İbrahim Paşa’nın Suriye idaresinden çekilmesi ve Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’daki valiliğinin veraset usulüne göre devam etmesi gibi çok önemli hususları içeren bir anlaşma şartlarını Mehmet Ali Paşa’ya kabul ettirmiştir.²⁵

Napier’in Mehmet Ali Paşa ile yaptığı görüşme ve vardığı anlaşma kısa sürede büyük yankı uyandırmıştır. Mehmet Ali Paşa’nın kesin bir yenilgiye uğratılmasını bekleyen Osmanlı hükümeti Napier’in bu kapsamda gizli bir görüşme yapma yetkisinin olmadığını belirterek durumu protesto etmiştir.²⁶ Sadrazam Mustafa Reşit Paşa İngiltere’nin İstanbul Büyükelçisi John Ponsonby’ye bir protesto notası göndererek anlaşmanın geçersiz olduğunu belirtmiştir.²⁷

İngiliz hükümet yetkilileri de Napier ile iletişime geçerek bu anlaşmanın kendisinin yetkisi dışında olduğunu belirterek tepki göstermiş ve bu sebepten dolayı Osmanlı ve Avrupa hükümetlerinin bu durumu protesto ettiğini açıklamıştır. Napier yetkisini aştığını kabul ederek bunu krizi daha çabuk bir şekilde sonlandırmak adına yaptığını beyan etmiştir.²⁸ Napier’in yetki alanı dışında izinsiz bir şekilde siyasi hamleler yapmasını on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında İngiliz dış politikasının geçirdiği dönüşüm süreci içerisinde yorumlamak bu olayın sebep ve sonuçlarını doğru analiz etmek açısından faydalıdır. Bu dönemde İngiltere uzak toprakların yarattığı sorunlar ile iç politikanın arasındaki dengeyi korumakta zorluk çekmeye başlamış ve Londra hükümetinin etkisi giderek zayıflamıştır.²⁹

Her ne kadar Napier’in bu cesur hamlesi çok tepki çekmiş olsa da diplomatik açıdan bakıldığında bu hamlenin gerçekten de krizin büyümeden sonlanması yönünde önemli bir adım olduğu iddia edilebilir. Suriye’de yenilmiş bile olsa hala Fransa’nın desteğini uman Mehmet Ali Paşa’nın kendisine sunulan şartları çok fazla müzakere etmeden kabul etmesi daha büyük askeri yüzleşmelerin önüne geçmiştir. Hatta Napier’in İskenderiye’deki görüşme esnasında Mehmet Ali Paşa’yı şartlara zorlamak adına bombardıman ile tehdit ettiği ve Paşa’nın bunun üzerine şartları kabul ettiği iddia edilmiştir.³⁰ Elbette bu iddia sadece inanılması güç bir söylentiden ibarettir ve doğrulanmamıştır. Napier kendi eserinde Mehmet Ali Paşa ile olan

²³ Donald Andreas Cameron, *Egypt in the Nineteenth Century, or, Mehemet Ali and his Successors until the British Occupation in 1882*, (London: Smith, Elder&co., 1898), s. 188-191.

²⁴ Bkz: Kamil Paşa, *Tarih-i Siyasi-yi Devlet-i Aliye-i Osmaniye: Teessüs-i Devlet-i Âliyeden Cennet-Mekân Sultan Abdülmecit Han’ın Evahir-i Saltanatına kadar Güzeran Eden Zamana Aittir*, (İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan,1909), c. 3, s.205-209.

²⁵ Elers Napier, *The Life and Correspondence of Admiral Sir Charles Napier, K.C.B.*, v.2, s. 104-111. Süreçte rol alan önemli aktörlerin yazışmaları için bkz: Paul Mouriez, *Histoire de Méhémet-Ali Vice-Roid’Egypte*, (Paris: L. Chappe, 1857), s. 125.

²⁶ M. Henri Guys, *age*, s. 284.

²⁷ I. de Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les Puissance étrangères*, v. 10, s. 101-102.

²⁸ Charles Napier, *The War in Syria*, v. 2, s. 3-14.

²⁹ Claude Markovits, İnceleme: *Strategies of British India, Britain, Iran and Afghanistan, 1798- 1850*. M.E. Yapp. *Revue Française d’Histoire d’Outre Mer*, (1980), v. 67, No: 248-249, s. 396-398.

³⁰ İddia için bkz: Cameron, *Egypt in the Nineteenth Century*, s.194.

görüşmesini anlatırken böyle bir konuşmanın varlığından bahsetmemiştir ve böyle bir bilgiye biyografisinde de rastlanmamıştır.

İngiliz hükümeti Napier’ın Mehmet Ali Paşa ile yaptığı gizli anlaşmanın 15 Temmuz Londra Anlaşması’na ek bir belge statüsü kazandırılarak anlaşmanın imzacı devletler tarafından kabulü formülünü benimsemiştir.³¹ Dolayısıyla İngiliz hükümetinin ilk başta Napier’ın Mehmet Ali Paşa ile anlaşmasına tepki gösterse de neticede bu hamleyi olumlu karşıladığı söylenebilir. Dışişleri Bakanı Palmerston Napier’ın büyük bir iş çıkararak Mısır’ın Suriye’den çekilmeyi kabul etmesini sağladığını söyleyerek kendisine destek çıkmıştır.³²

İngiliz hükümetine bundan sonrası için sadece Sultan Abdülmecid’i Mısır’ın idaresinin veraset yoluyla devamı konusunda ikna etmek görevi kalmıştır. Nitekim yapılan müzakereler sonucunda varılan uzlaşma Napier’ın Mehmet Ali Paşa’ya kabul ettirdiği şartlardan çok farklı olmamıştır.³³ Sultan Abdülmecid’in 13 Şubat 1841 tarihli fermanı ile Mısır’daki valilik makamının veraset yoluyla devam edeceğini açıklamasıyla birlikte kriz nihayete ermiştir.³⁴ Böylelikle, Fransa’nın dış politikada hareket alanını kısıtlama prensibi üzerinden hareket eden Napier, bir bakıma Fransa’nın Mehmet Ali Paşa’nın yenilgisini kullanarak bölgeye müdahale etme olasılığının da önüne geçmiştir.³⁵

Görüldüğü üzere, Tuğamiral Charles Napier askeri faaliyet ve başarılarının yanında yürüttüğü cesur ve sansasyonel diplomasi ile de 1840 Mısır Krizi’nin en önemli ve belirleyici aktörlerinden birisi olmuştur. Napier’ın askeri başarıları, üstleriyle girdiği yetki mücadeleleri ya da kritik meselelerde İngiliz Hükümeti’nin resmi dış politikasına aykırı kararlar alıp uygulayabilme becerisi sadece kendi ülkesi tarafından değil, Fransa tarafından da yakından takip edilmiştir. Belirli açılardan tutarsızlık olarak nitelendirilebilecek söz konusu bu tavırlardan dönemin Fransız basınında sıklıkla bahsedilmiş, Fransız gazetelerinde Napier hakkında yazılmış geniş yazılara yer verilmiştir.³⁶

Napier’in Osmanlı Devleti ve Toplumları Hakkındaki Görüşleri

Hayatı boyunca çeşitli savaşlarda yer almasının yanında gemicilikte önemli bir şöhrete ulaşan ve siyasete de atılan Napier tecrübe ve gözlemlerini kitaplaştırmayı ihmal etmemiştir.³⁷ Mısır Krizi’nin ardından 1842 yılında yayınladığı ve iki ciltten oluşan *The War in Syria* kitabında çatışmaların ve diplomasi sürecinin gelişimi yanında bölgedeki gözlemleri ve dönemin siyaseti hakkındaki fikirlerini de belirtmekten kaçınmamıştır. Bu açıdan bakıldığında bu kaynak belli ölçüde bir seyahat yazısı niteliği de taşımaktadır. Napier’ın Osmanlı idaresi ve Doğu Akdeniz’de yaşayan halklar hakkındaki çeşitli gözlem ve tespitleri bu kitapta mevcuttur.

Napier’ın Doğu Akdeniz’de görev yapıp eserini kaleme aldığı dönemde İngiliz diplomasisinde ve kamuoyunda Osmanlı imajının pozitif yönde olduğu iddia edilebilir. Özellikle 1830’da göreve gelen Dışişleri Bakanı Palmerston Osmanlı Devleti’nin Rusya tehdidi ve Fransa yayımlacılığına karşı bütünlüğünün İngiliz çıkarları için gerekli olduğunu düşünmüş

³¹ Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 1 Ocak 1841.

³² M. Henri Guys, *age*, s. 285.

³³ William Miller, *The Ottoman Empire*, s.151.

³⁴ Evelyn Baring (Earl of Cromer), *Modern Egypt*, (London: MacMillan&Co. Ltd., 1908), v. 1, s. 16. Ferman metni için bkz: Gabriel Noradounghian, *Recueil d’actes Internationaux de l’Empire Ottoman*, (Paris: F. Pichon, 1897), v. 2, s. 320-323.

³⁵ Le Constitutionnel, 16 Aralık 1852.

³⁶ Journal des Débats Politiques et Littéraires, 2 Ekim 1840.

³⁷ Napier Mısır Krizi ile ilgili kitabının yanında Portekiz’de ve Baltık Denizi’nde katıldığı savaşlar ve İngiliz denizcilik tarihi ile ilgili de kitaplar yazmıştır. Bu kitaplar için bkz: Charles Napier, *An Account of the War in Portugal between Don Pedro and Don Miguel*, (London: T. & W. Boone, 1836); Charles Napier, *The Navy, Its Past and Present State*, (London: John & Daniel A. Darling, 1851); Charles Napier, *The History of the Baltic Campaign of 1854*, (London: R. Bentley, 1857).

ve Osmanlı Devleti’nin reform programını destekleyerek Osmanlı yönetimi üzerinde siyasi ve ticari bir nüfuz alanı oluşturmak istemiştir. Yine önceki dönemlerin aksine 1830 ve 1840’lı yıllarda Osmanlı coğrafyasını ziyaret eden seyyahlar da çoğunlukla Osmanlı toplulukları ve bireylerinden olumlu anlamda bahsederek İngiliz toplumunda yaygın olan Osmanlı karşıtlığının azalmasına katkıda bulunmuşlardır.³⁸ Suriye bölgesi için bakıldığında ise İngiliz ilgi ve sempatisi Fransa’nın Marunîler başta olmak üzere bölge Hristiyanları ile olan yakın ilişkilerini dengelemek adına eski dönemlerden beri Dürzîlerden yana olmuştur.³⁹

Dönemin ve Suriye bölgesinin şartları dikkate alındığında Napier’in çağdaşlarıyla örtüşen görüşlerinin yanında ayrılan görüşleri de olduğu göze çarpmaktadır. Napier her ne kadar harekâta Osmanlı kuvvetleri ile birlikte aynı ülkü doğrultusunda ve Osmanlı bütünlüğü lehine savaşmış olsa da eserinde Osmanlı idaresine karşı mesafeli görüşler belirtmiştir. Suriye’ye Osmanlı kuvvetleri ile birlikte askeri çıkartma yapan Napier Osmanlı asker ve idarecilerinin bölge halkına kötü davrandığını⁴⁰, çatışmadan dolayı yaralan ve zarar gören halkla ilgilenmediğini⁴¹ ve bölgeye atanan idarecilerin art niyetli olduğunu belirtmiştir.⁴² Bölge halkına yaklaşım olarak kıyaslandığında Osmanlı yetkililerinin Mısırlı meslektaşlarından çok farklı olmadığını da eklemiştir.⁴³ Napier Osmanlı Devleti’nin genel durumundan bahsetmeyi de ihmal etmemiştir. Ona göre, Osmanlı Devleti denizcilik ve donanma konularında çok zayıftır⁴⁴ ve elindeki uzak bölgeleri kontrol edebilecek güçte değildir.⁴⁵

Napier ayrıca Suriye kıyısında yaşayan toplumları da gözlemlemiş ve bölge halkları hakkında çoğu İngiliz meslektaşından ve İngiliz resmi politikasından ayrılan görüşler ortaya koymuştur. Napier çoğu İngiliz’in sadece Dürzî toplumuna olan sempatisinin aksine Suriye ve Cebel-i Lübnan bölgesinin Fransa’nın desteklediği Marunîler dâhil bütün gruplarına sempatiyle yaklaşmaktadır. Mısırlılar bölgeden çekildikten sonra bölge halkına verilen siyasi imtiyaz ve zarar tazmini sözlerinin tutulmadığını belirten Napier⁴⁶ İngiliz hükümetini de Osmanlı Devleti’nin bölge halkına verdiği sözleri tutmamasına ve Osmanlı idarecilerinin bölgedeki keyfi davranışlarına kayıtsız kalmakla suçlamıştır. Osmanlı Devleti’nin bu kötü niyetli tutumunun bölge halkları nezdinde bir nefret oluşturduğu ve artan bu nefretle birlikte bölgedeki mezhep gruplarının birleşerek Osmanlı Devleti’ni bölgeden çıkaracağına inandığını belirtmiştir.⁴⁷

Napier her ne kadar belli konularda Osmanlı Devleti’ne ciddi eleştiriler yönelmiş olsa da bu eleştirilerde diplomatik sınırları aşmamıştır. Aslında Napier’in eserinin en çarpıcı özelliklerinden birisi de eserinde fanatizme ve propagandacı bir üsluba yönelmiş olmamasıdır. Osmanlı hükümetini eleştirdiği gibi memuru olduğu İngiliz hükümetini de eleştirmekten çekinmemiş, Suriye halkları hakkındaki görüşlerinde de aşırıya kaçmamıştır. Bölgedeki sorunlara dikkat çekmiş ve çözüm olarak alternatif fikirler sunmaya çalışmıştır.⁴⁸

³⁸ Ayşen Müderrisoğlu Esiner, “Doğu Sorunu” Çerçevesinde İngiliz-Rus İlişkileri ve 1844 Tarihli Gizli Sözleşme, Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl’a Armağan, ed. Tuğba Eray Biber, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019), s. 501-504.

³⁹ J. Hajjar, *L’Europe et les Destinées du Proche-Orient: (1815-1848)*, (Paris: Bloud et Gay, 1970), s. 18.

⁴⁰ Charles Napier, *The War in Syria*, v. 1, s. 182.

⁴¹ *Age*, s. 211.

⁴² *Age*, s. 241-245.

⁴³ *Age*, s. 237.

⁴⁴ *Age*, v. 2, s. 290.

⁴⁵ *Age*, s. 277.

⁴⁶ *Age*, s. 291.

⁴⁷ *Age*, s. 296.

⁴⁸ Mesela Osmanlı Devleti’nin Suriye’deki hâkimiyetini uzun tutması ve yerli halkın gönlünü kazanması için askerlerini bölgeden çekmesi ve bölgedeki imtiyazları arttırması gerektiğini savunmuştur, bkz: *age*, s. 296.

Mısır Krizi ve Suriye Sorunu gibi konularla ilgilenen ve Doğu Akdeniz’i iyi tanıyan dönemin İngiliz yetkilileri arasında da fanatizm ve Osmanlı karşıtlığının yaygın olmadığı söylenebilir. İngiltere’nin İstanbul Büyükelçiliği’nde görev yapan ve Cebel-i Lübnan’a uzun süreli bir gezi gerçekleştiren David Urquhart da Napier gibi gözlemleri üzerinden tespitlerde bulunmuş ve Suriye’deki mezhep gruplarını değerlendirirken ayrımcı ve dışlayıcı bir tutum takınmamıştır.⁴⁹ Osmanlı Devleti hakkında aşırı olumsuz görüş belirtmeyen Gregory Wortabet⁵⁰ ve George Washington Chasseaud⁵¹ gibi İngiliz hükümetine yakın olan misyonerler Napier ve Urquhart’ın aksine Dürzî taraftarlığına daha çok ağırlık vermiş ve Marunî toplumuna karşı daha mesafeli durmuşlardır. Din adamlarının rakip olarak gördükleri Katolik inancına sahip Marunîlerden ziyade Müslüman olarak kabul gören ve İngiltere ile iyi ilişkileri olan Dürzîlere daha yakın durmaları dönemin şartlarında gayet anlaşılır bir durumdur.

Suriye’deki Mısır işgalinden övgüyle bahseden ve İngiltere’nin genel anlamda Doğu Akdeniz’de yürüttüğü politikayı eleştiren İngiliz asker ve diplomat Charles Henry Churchill ise Napier’dan her yönüyle çok farklı bir profil çizmektedir. Churchill eserinde Türk ırkına ve Dürzî toplumuna hakaret edecek kadar ileri bir fanatizm örneği göstermiştir. Eserinde sunduğu veriler ırkçılık ve propaganda içeren görüşlerinin gölgesinde kalmıştır.⁵² Churchill’in kitabı Napier’ın eseri ile karşılaştırmalı bir şekilde ele alındığında Napier’ın yapıcı üslubunun değeri çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Sonuç

1815 Viyana Kongresi ile temelleri atılan “Avrupa Uyumu” sürecinin esas amacı Avrupa devletleri arasında çıkabilecek çatışmaları engellemek ve bir denge düzeni kurmaktır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu’nun herhangi bir büyük gücün tahakkümü altına girmemesi Avrupa’nın inşa etmeye çalıştığı denge sistemi için kilit bir öneme sahipti. Esas amacının bu prensiplerin uygulanması olduğunu belirten İngiltere, 1840’ta Avusturya’nın desteği ve Osmanlı askerlerinin de katılımıyla Suriye’de bulunan Mehmet Ali Paşa’nın himayesi altındaki Mısırlı birliklere karşı bir harekât düzenleyerek Fransa’nın tepkisini çekmiştir. Fransız kamuoyunda İngiltere’nin Suriye topraklarında Fransa’ya karşı avantajlı bir konuma geçmek amacıyla bu harekâtı yaptığı görüşü hâkimdi. İngiltere’nin hatalı bir hamle yaptığı, Mehmet Ali Paşa’nın Suriye’de etkin bir pozisyonda olmasının Fransa’nın çıkarları açısından daha avantajlı olduğu Fransız basınında yoğun bir şekilde vurgulanıyordu. Öte yandan bu harekâtı yöneten komutanlar arasında ön plana çıkan ve bir anlamda olayların seyrini değiştiren Napier’ın askeri başarıları ve İngiltere’nin genel siyasetine aykırı düşen yetkisi dışında kararlar alıp uygulaması da Fransa tarafından dikkatle takip edilmiştir.

Suriye’de yönettiği askeri çıkartmalarda kısa sürede başarı elde eden Napier’ın İskenderiye’de Mehmet Ali Paşa ile gizli bir görüşme yapması ve Mısır’ın verasetini teklif ettiği bir anlaşmanın gündeme gelmesi hem İngiliz hükümeti, hem Avrupalı devletler hem de Osmanlı Devleti için beklenmedik bir hamleydi. Napier, Avrupalı devletlerin çıkar çatışmalarını, siyasi ve ekonomik amaçlarını, Doğu’daki mücadele alanlarını iyi bilen deneyimli bir asker ve aynı zamanda bir siyasetçiydi. Batılı devletlerin özellikle Suriye üzerindeki planlarını, Suriye’nin iç dinamiklerini yakından incelemiş ve dönemin şartlarına

⁴⁹ Urquhart’ın Suriye hakkındaki eseri için bkz: David Urquhart, *The Lebanon (Mount Souria)*, (London: T. C. Newby, 1860), v. 1 & v. 2.

⁵⁰ Bkz: Gregory Wortabet, *Syria and the Syrians; or, Turkey in the Dependencies*, (London: J. Madden, 1856).

⁵¹ Bkz: George Washington Chasseaud, *The Druses of the Lebanon: Their Manners, Customs, and History*, (London: R. Bentley, 1855).

⁵² Eser için bkz: Charles Henry Churchill, *The Druses and the Maronites under the Turkish Rule from 1840 to 1860*, (London: B. Quaritch, 1862).

kıyasla olabildiğince tarafsız değerlendirmeler ortaya koymuştur. Dolayısıyla Napier’in attığı siyasi adımları incelerken birçok etkeni göz önünde bulundurmakta fayda vardır. İngiliz hükümetinin onayı ve bilgisi olmadan yapılan bu görüşme daha sonra İngiliz hükümeti ile diğer Avrupa devletleri tarafından kabul gören bir anlaşmaya dönüşmüştür ve Mısır Krizi olarak adlandırılabilir olacak olayları bir anlamda sonuca taşımıştır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BOA, İ.HR, 312, 20 Receb 1256 (28 Ekim 1840).

Kitaplar ve Makaleler

Abraham, A.J. *Lebanon in Modern Times*, Lanham: University Press of America, 2008.

Annual Report of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, Boston: The Board, 1841.

Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997.

Baring, Evelyn (Earl of Cromer). *Modern Egypt*, London: MacMillan&Co. Ltd., 1908.

Cameron, Donald Andreas. *Egypt in the Nineteenth Century, or, Mehemet Ali and his Successors until the British Occupation in 1882*, London: Smith, Elder&co., 1898.

Chasseaud, George Washington. *The Druzes of the Lebanon: Their Manners, Customs, and History*, London: R. Bentley, 1855.

Churchill, Charles Henry. *The Druzes and the Maronites under the Turkish Rule from 1840 to 1860*, London: B. Quaritch, 1862.

Cyrille, Charon, *La Syrie de 1516 à 1855*, Echos d’Orient, v. 8, No: 54, 1905.

Farah, Caesar E. *The Politics of Interventionism in Ottoman Lebanon, 1830-1861*, Oxford: Centre for Lebanese Studies, 2000.

Guys, M.Henri, *Relation d’Un Séjour de Plusieurs Années à Beyrouth et Dans Le Liban*, Librairie Française et Etrangère, Paris, v. 1, 1847.

Hajjar, J. *L’Europe et les Destinées du Proche-Orient: (1815-1848)*, Paris: Bloud et Gay, 1970.

Harik, Iliya F. *Politics and Change in a Traditional Society; Lebanon, 1711-1845*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1968.

Holland, Thomas Erskine. *The European Concert in the Eastern Question: a Collection of Treaties and Other Public Acts*, Oxford: The Clarendon Press, 1885.

Kamil Paşa, *Tarih-i Siyasi-yi Devlet-i Aliye-i Osmaniye: Teessüs-i Devlet-i Âliyeden Cennet-Mekân Sultan Abdülmecit Han’ın Evahir-i Saltanatına kadar Güzeran Eden Zamana Aittir*, İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan, 1909.

Kızıltoprak, Süleyman. *Mısır’da İngiliz İşgali Osmanlı’nın Diplomasi Savaşı (1882-1887)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010.

Makdisi, Ussama. *The Culture of Sectarianism: Community, History, and Violence in Nineteenth-Century Ottoman Lebanon*, Berkeley, CA: University of California Press, 2000.

Markovits, Claude, *İnceleme: Stratégies of British India, Britain, Iran and Afghanistan, 1798- 1850*, M.E. Yapp, *Revue Française d’Histoire d’Outre Mer*, Tome 67, No: 248-249, 1980.

Miller, William. *The Ottoman Empire, 1801-1913*, Cambridge: The University Press, 1913.

Mouriez, Paul, *Histoire de Méhémet-Ali Vice-Roid’Egypte*, Paris: L. Chappe, 1857.

Müderrişoğlu Esiner, Ayşen. “Doğu Sorunu” *Çerçevesinde İngiliz-Rus İlişkileri ve 1844 Tarihli Gizli Sözleşme*, Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl’a Armağan, ed. Tuğba Eray Biber, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019, s. 493-514.

Napier, Charles. *An Account of the War in Portugal between Don Pedro and Don Miguel*, London: T. & W. Boone, 1836.

Napier, Charles. *The History of the Baltic Campaign of 1854*, London: R. Bentley, 1857.

Napier, Charles. *The Navy, Its Past and Present State*, London: John & Daniel A. Darling, 1851.

Napier, Charles. *The War in Syria*, London: J. W. Parker, 1842, v.1 & v.2.

Napier, Elers. *The Life and Correspondence of Admiral Sir Charles Napier, K.C.B.*, London: Hurst and Blackett, 1862, v.1& v.2.

Noradounghian, Gabriel. *Recueil d'actes Internationaux de l'Empire Ottoman*, Paris: F. Pichon, 1897.

Seyitdanlıoğlu, Mehmet. *Yenileşme Dönemi Osmanlı Devlet Teşkilatı*, Türkler, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 561-576.

de Testa, I. *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les Puissance étrangères, depuis le Premier Traité Conclu en 1536 entre Suléyman I et François I jusqu'à nos Jours*, Paris: Amyot Editeur, 1864.

Urquhart, David. *The Lebanon (Mount Souria)*, London: T. C. Newby, 1860, v. 1 & v. 2.

Wortabet, Gregory. *Syria and the Syrians; or, Turkey in the Dependencies*, London: J. Madden, 1856.

Yapp, M. E. *The Making of the Modern Near East, 1792-1923*, New York: Longman, 1987.

Gazeteler

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 8 Eylül 1840.

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire Süleyman Paşa'nın askeri harekâtı düzenleyen amirallere yazdığı mektup, 11 Eylül 1840.

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 18 Eylül 1840.

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 20 Ekim 1840.

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, , 5 Kasım 1840.

Courrier du Gard: Journal Politique, Administratif et Judiciaire, 1 Ocak 1841.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 8 Eylül 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 11 Eylül 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 2 Ekim 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 3 Ekim 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 6 Ekim 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 16 Eylül 1840'da Napier'm Amiral Stopford'a yazdığı mektup, Amiral Stopford'un 20 Eylül 1840 tarihli mektubu, 13 Ekim 1840.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, 7 Kasım 1840.

Le Constitutionnel, 16 Aralık 1852.